

EEN DWARSE VISIE OP

ONTWIK

KELEI

NGSSA

MENWE

RKING

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	p. 2
2. Effectiviteit	p. 3
2.1 <i>Kritiek</i>	<i>p. 4</i>
3. Nederlands beleid	p. 6
4. Belang en Doelstellingen	p. 7
5. Naar een eerlijke wereld	p. 8
5.1 <i>Een vrije en eerlijke markt</i>	<i>p. 9</i>
5.2 <i>Echte partners, efficiënte hulp</i>	<i>p. 11</i>
6. DWARSe prioriteiten	p. 14

Woordenlijst en afkortingen

BNI	Bruto Nationaal Inkomen
<i>Donor Darling</i>	Ontwikkelingsland dat populair is bij donorlanden
Donorland	Land dat de steun geeft
IMF	Internationaal Monetair Fonds
<i>Living wage</i>	Een inkomen waar je echt van kunt leven, dit verschilt per land.
Millenniumdoelstellingen	Acht concrete doelen van de VN die in 2015 wereldwijde armoede moeten uitbannen
MONGO	My Own Non Government Organisation
NGO	Non Government Organisation
OS	Ontwikkelingssamenwerking
Partnerland	Land dat de steun ontvangt
PRS	Poverty Reduction Strategy
TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership
WHO	World Health Organisation, <i>Wereld Gezondheidsorganisatie</i>
WTO	World Trade Organization, <i>Wereld Handelsorganisatie</i>

1. INLEIDING

Decennialang heerste er in de Nederlandse samenleving een brede politieke consensus over het nut en de noodzaak van ontwikkelingssamenwerking (OS). Een sterk gevoel van internationale betrokkenheid, gevoed door een breed gedragen derdewereldbeweging, gaf aanleiding tot groeiende steun aan wat de ontwikkelende wereld genoemd werd. De laatste jaren woedt er echter een scherp debat over het nut en de noodzaak van OS. Meer en meer is de publieke steun ervoor onder druk komen te staan. De gevolgen zijn niet uitgebleven: de afgelopen jaren hebben verschillende Nederlandse kabinetten ingrijpende bezuinigingen doorgevoerd. Van 0,8% van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI) in 2011 zakten de OS-uitgaven naar 0,55% (3,7 miljard) in 2014.¹ Hiermee voldoet Nederland voor het eerst in jaren niet meer aan de internationale norm van 0,7% van het BNI. Als het aan DWARS ligt is het niet meer dan normaal dat Nederland, als één van de rijkste landen van de wereld, zich snel weer aan de internationale afspraken houdt. Elke norm is in principe willekeurig, maar het halen of overstijgen ervan dient tevens als signaal: Nederland neemt zo haar verantwoordelijkheid. Wij vinden dat op termijn één cent van elke euro die we verdienen geïnvesteerd moet worden in de ontwikkeling van de allerarmsten. Zo kan Nederland een bijdrage leveren aan een betere wereld.

Het doel van dit visiestuk is tweeledig. Als eerste is het een repliek op het modieuze cynisme rond OS. Tegelijkertijd ziet DWARS de noodzaak van hervormingen en schuwen we kritiek niet. Toch blijft voor DWARS overeind staan dat Nederland zou moeten bijdragen aan de ontwikkeling — in de brede, maatschappelijke zin van het woord — van hen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken. We moeten toe naar een realistisch OS-beleid dat wordt gevormd op basis van de daadwerkelijke behoeftes in ontwikkelingslanden. Dit stuk zal DWARS' visie geven op huidige stand van zaken van OS, de effectiviteit en het nieuwe Nederlands beleid. Daarnaast wordt besproken waarom OS toch van belang is en wordt de DWARSe visie voor de toekomst uiteengezet.

Tot slot nog een noot over de woordkeuze in dit visiestuk. DWARS is zich ervan bewust dat dit stuk een aantal termen en denkbeelden bevat waarbij vraagtekens geplaatst kunnen worden. Wij verzetten ons tegen stereotiepe beeld van met name Afrika, dat symbool lijkt te staan voor alle ellende in de wereld. Het continent lijkt een put van uitzichtloosheid, waar krijgsheren de overlevenden van hongersnood en ziekte in groten getale over de kling jagen. Deze beelden worden vaak gebruikt om ons te overtuigen dat het redden van Afrika, in de woorden van Bono, 'up to us' is. Dit goedbedoelde, maar arrogante en haast neokoloniale idee dat redding van

¹ de Volkskrant, 13 november 2012; Site Ministerie:<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ontwikkelingssamenwerking/financiering-ontwikkelingssamenwerking>

buiten (van het Westen) moet komen, is de laatste jaren terecht aan kritiek onderhevig geweest. De ontwikkelende wereld is geen eenheidsworst, maar een veelzijdig collectief van staten, elk met hun eigen achtergrond. Verreweg de meeste Afrikaanse staten zijn vredig en ontwikkelen zich in steeds sneller tempo. Zeker, het continent kampt met hardnekkige problemen, maar een westerse blauwdruk is gedoemd te falen. Dit geldt voor alle partnerlanden: de Afghanen, Ethiopiërs of Ghanezen zullen het uiteindelijk moeten zelf doen, maar laten wij ze een handje helpen. Daar waar we termen als 'derde wereld', 'ontwikkelingslanden', 'Noord' en 'Zuid' gebruiken, is dit puur om pragmatische redenen. Dit is nou eenmaal het jargon van het debat over ontwikkelingssamenwerking.

- Nederland moet snel extra investeren, zodat het de internationale norm van 0,7% van BNI haalt.
- Op termijn is het wenselijk dat we 1% van ons inkomen investeren in de allerarmsten van de wereld.

2. EFFECTIVITEIT

De doelmatigheid van OS staat ter discussie: meer dan vijftig jaar ontwikkelingssamenwerking heeft in de meeste ontwikkelingslanden niet de gewenste resultaten gebracht. Sub-Saharisch Afrika maakt bijvoorbeeld pas sinds de laatste jaren echt groei door.² In landen waar wel langdurige groei plaatsvond, werd door een daadkrachtige overheid vaak een exportgericht beleid gevoerd, zoals bij Aziatische tijgers. Dit geeft de schijn dat handel en de vrije markt de beste oplossing zijn voor armoede in de wereld. Voordat de lezer hulp afschrijft, zijn een aantal belangrijke kanttekeningen op zijn plaats.

Ten eerste speelt de recente geschiedenis een belangrijke rol. Ook na dekolonisatie (1945-1975) kampten ontwikkelingslanden met een diepgewortelde erfenis van ongelijkheid, onderdrukking en kolonialisme. Veel van de nieuwe staten waren opgezaald met willekeurige koloniale grenzen die handelsroutes doorsneden en volken verdeelden. Het is niet verrassend dat politieke instituties die zich in het Westen over vele eeuwen hebben ontwikkeld, niet direct succesvol zijn geworden in landen waar deze geschiedenis ontbrak.³ Daarnaast is de totale omvang van de hulp van de afgelopen 50 jaar kleiner dan het lijkt. Er is 2,3 biljoen dollar aan internationale hulp gegeven, maar verspreid over de hele wereldbevolking van de afgelopen 60 jaar is dit niet meer dan een paar cent per hoofd. Dit is geen bedrag

² Vanaf het kabinet Cals heeft Nederland op enkele recente uitzonderingen nagelaten een minister van OS gehad, de eerste was de KVP-er Theo Bot.

³ Zie bijvoorbeeld Basil Davidson, Afrika en de vloek van de natiestaat, the Black Man's Burden, (Nederlandse vertaling uit 1994)

80 dat mensenlevens kan transformeren.⁴ Ook is tijdens de Koude Oorlog veel hulp
eerder om (geo)politieke redenen dan om ontwikkelingsdoeleinden gegeven. Van
dergelijke steun aan veelal rechtse dictators mag men niet veel verwachten. Verder
is het belangrijk te realiseren dat Westers politiek beleid de ontwikkeling van de
85 derde wereld ook in de weg heeft gestaan. Onze hoge importtarieven voor
landbouwproducten, exportsubsidies, hoge rentelasten en belastingontwijking
geven derdewereldlanden geen eerlijke kans (zie paragraaf 5.1). Kortom,
ontwikkelingsgelden zijn niet meer dan een druppel op een gloeiende plaat
geweest.

2.1 Kritiek

90 Het is onmogelijk te garanderen dat alle hulp gelden goed terecht komen. Juist
landen die hulp nodig hebben, kampen met armoede en corruptie. Wil je deze
risico's uitsluiten, dan kun je je geld het best aan Denemarken of Zweden geven.
Toch hebben criticasters wel een punt; regelmatig botsen goede bedoelingen met
de realiteit van de situatie ter plekke. Soms is OS niet alleen ineffectief, maar kan het
95 ook averechts werken. Zo kan goedbedoelde steun in een conflictgebied misbruikt
worden door de strijdende partijen en zo een conflict verlengen of verergeren. Als
de lokale of internationale politiek niet in staat is tot een oplossing te komen, is
noodhulp, hoe belangrijk ook, bij veel conflicten op zijn best een pleister op de
wonde.

100 DWARS verzet zich tegen het 'Maar we moeten toch iets doen'-reflex. Veel
belangrijker is het '*do no harm*'-principe. Enkel geven om het geven helpt niemand.
Structurele hulp kan negatieve gevolgen hebben. Hulp kan bijvoorbeeld de lokale
economie verstoren en corruptie aanjagen. Landen die bekend staan als *donor*
105 *darlings* presteren vaak slecht. Ook kunnen buitenlandse geldstromen een regering
onafhankelijk maken van belastingen en hiermee de ontwikkeling van instituties
bemoeilijken. Legitimiteit is voor een regering niet meer noodzakelijk, waardoor
deze de ontwikkeling van instituties kan overlaten aan bijvoorbeeld internationale
organisaties.

110 Daarnaast is DWARS kritisch over de effectiviteit van wat soms oneerbiedig de OS-
industrie wordt genoemd. Naast overheden opereren er wereldwijd meerdere
internationale organisaties (bv. verschillende VN organisaties) flink wat mondiale
NGO's (Oxfam Novib, Rode Kruis etc.) en talloze private hulporganisaties en
115 MONGO's (My own NGO). Zoals alle organisaties streven deze instanties onder
andere naar het eigen voortbestaan. Het kan daardoor gebeuren dat ze elkaar heftig
beconcurreren om invloed, media-aandacht en middelen, met als gevolg een
suboptimale besteding van budgetten. Hoewel een zekere professionalisering

⁴ Reijngoud ontwikkelingshulp, de zin & onzin, de achtergronden, de spelers en de toekomst (2009)

120 noodzakelijk is, kan een logge bureaucratie met soms te duurbetaalde CEO's
doelmatige uitgave van de OS budgetten in de weg staan. Veel Nederlands OS-
geld wordt via internationale organisaties en NGO's besteed (beide vormen ieder
ongeveer een kwart van het OS budget). Toch moeten goede doelen niet enkel
afhankelijk zijn van overheidsgeld. Het binnenhalen van meer privaat geld moet ook
125 gestimuleerd worden. Dit moet echter niet leiden tot een te sterke focus op
mediagenieke projecten.

Betekent dit dat alle hulp van de laatste zestig jaar voor niks is geweest? Zeker niet.
Het probleem is eerder dat de term 'ontwikkeling' vaak eenzijdig wordt
geassocieerd met economische groei. Voor DWARS gaat het bij ontwikkeling in
130 eerste instantie over het beantwoorden van menselijke (basis)behoeften. Daarnaast
gaat het om de ontplooiing van politieke en maatschappelijke factoren waarvan de
gehele samenleving kan profiteren. Juist op het vlak van deze bredere
ontwikkelingsdoelen zoals gezondheidszorg en onderwijs zijn mede dankzij OS
stappen gezet. Neem bijvoorbeeld de lang verguisde en als onhaalbaar betitelde
135 Millenniumdoelstellingen. Hoewel de deadline gemist zal worden, komen ze
langzamerhand wel binnen bereik. Daarnaast is het zo dat bij de Nederlandse
overheid en ontwikkelingsorganisaties het kwartje langzamerhand wel is gevallen;
steeds kritischer wordt er gekeken naar de doelmatigheid van projecten en steeds
meer wordt er gekeken naar lokaal partnerschap. In paragraaf 5.2 is meer te lezen
140 hoe DWARS denkt effectiviteit te kunnen bevorderen.

- Westerse en zeker Nederlandse ontwikkelingshulp kan slechts gedeeltelijk
bijdragen aan vergaande economische ontwikkeling van lage-
inkomenslanden.
- 145 • Het beperkte succes van OS wat betreft economische ontwikkeling is te
wijten aan een reeks van factoren, hulp kan echter zeker wel een positieve
bijdrage leveren.
- Voor DWARS gaat ontwikkeling om meer dan economische groei. Het gaat in
de eerste plaats om het vervullen van menselijke (basis)behoeften en het
150 bieden van ontplooiingsmogelijkheden.
- Ook na de deadline blijft Nederland zich inzetten de
Millenniumdoelstellingen dichterbij te brengen.
- Nederlandse NGO's zouden meer privaat geld moeten aantrekken.
Tegelijkertijd moeten grote organisaties ervoor waken geen multinationals
155 met bijbehorende salariering en overbodige bureaucratie te worden.

3. NEDERLANDS BELEID

De eerder genoemde bezuinigingen gaan ook gepaard met een ingrijpende strategische heroriëntatie van het Nederlands beleid. Zo heeft Nederland zich de afgelopen jaren teruggetrokken uit een groot deel van de partnerlanden (er zijn er nu 15).⁵ Ook is er besloten thematisch een scherpere focus aan te geven. Nederland richt zich nu op vier thema's: veiligheid en rechtsorde, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten, waterbeheer en voedselzekerheid. Onder minister Ploumen kwam daar een tweede dimensie aan toegevoegd: een agenda van hulp, handel en investeringen. Het ministerie:

In onze internationale contacten hebben we drie belangrijke ambities. Ten eerste: het uitbannen van extreme armoede in één generatie (getting to zero). Ten tweede: duurzame en inclusieve groei overal ter wereld. En ten derde: succes voor Nederlandse bedrijven in het buitenland.⁶

DWARS verzet zich tegen de in onze ogen botte bezuinigingen, wel sluiten we ons aan bij de door het Ministerie gestelde geografische beperkingen. Om vergaande versnippering tegen te gaan zal Nederland als kleine mogendheid en middelgrote donor zijn beleid moet concentreren. Ook is het goed dat het nieuwe beleid de Nederlandse ontwikkelingsorganisaties dwingt naar alternatieve geldstromen te zoeken. De eerste twee van Ploumen's doelstellingen steunt DWARS dan ook voluit, de derde ligt minder gemakkelijk.

Het is in Nederlands welbegrepen eigenbelang landen bij te staan in hun ontwikkeling. Op korte termijn komt voor elke euro bilaterale hulp 70 tot 90 cent terug in exportwaarde en versterkt het de Nederlandse invloed. Op langer termijn kan een zich rap ontwikkelend land een lucratieve handelspartner worden. Dit is voor DWARS geen probleem: een wederzijds belang kan juist zorgen voor een meer gelijkwaardige ontwikkelingsrelatie tussen Nederland en haar partners. Echter, het promoten van *Neerlandsch* handelsbelangen moet geen doel op zich zijn, omdat dat dan het primaire doel – ontwikkeling – verwaarloosd wordt. De nieuwe focus van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (niet alleen OS) op handel is des te pijnlijker omdat het de oude doel, namelijk de wereldwijde bevordering van de mensenrechten, naar de achtergrond dringt. Dat beide doelstellingen op gespannen voet met elkaar staan, behoeft geen verdere uitleg.

⁵ Zie site Ministerie:

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ontwikkelingssamenwerking/partnerlanden-ontwikkelingssamenwerking>

⁶ E.M.J. Ploumen, Beleidsnota, Wat de wereld verdient: Een nieuwe agenda voor hulp, handel en investeringen, 5 april 2013, brief aan de Tweede Kamer. Zie:

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/33625/kst-33625-1?resultIndex=110&sorttype=1&sortorder=4>

200 Een dieptepunt in onze ogen is het *Dutch Good Growth Fund* dat in de toekomst 750 miljoen gaat uitkeren aan (Nederlandse) bedrijven die actief willen worden in ontwikkelingslanden. In plaats van de allerarmsten te helpen lijkt de regering te kiezen voor ordinaire exportsteun voor de kapitaalkrachtigen. De uitholling van het toch al geslonken OS-budget moet gestopt worden zodat de focus blijft liggen bij armoedebestrijding. Mede daarom is ook het financieren van militaire missies uit het OS-budget onwenselijk. Het succes van *nation building* projecten is de afgelopen decennia bitter tegengevallen. Ook zijn we kritisch wanneer geopolitieke motivaties de verdeling van hulp gelden bepalen, doordat uitzichtloze conflictgebieden (zoals Afghanistan) zich als *donor darlings* ontwikkelen. Het Nederlandse OS-beleid heeft wat DWARS betreft niet altijd het Amerikaanse leger te volgen.

- 210 • De huidige geografische en thematische beperking van de Nederlandse OS is wenselijk.
- Het zou geen primair doel van OS beleid moeten zijn om de Nederlandse export te bevorderen omdat dit ten koste kan gaan van armoedebestrijding en mensenrechtenbeleid.
- Het *Dutch Good Growth Fund* wordt opgeheven.
- 215 • Verdere uitholling van de post OS moet worden vermeden, militaire missies moeten in de regel uit defensiebudget bekostigd worden.

220 4. BELANG EN DOELSTELLINGEN

220 Waarom laten we ontwikkeling niet gewoon aan de vrije markt over? Ondanks de scepsis rond het thema ontwikkelingssamenwerking, is de neoliberale weg voor DWARS geen optie. Zolang er grote verschillen zijn in het ontwikkelingsniveau in de wereld en de levensomstandigheden van veel mensen in het Zuiden ondermaats zijn, is steun noodzakelijk. Gelijkheid en solidariteit zijn geen waarden die stoppen bij de 225 grens, deze waarden zijn voor DWARS universeel. Bestrijding van de extreme armoede en een betere verdeling van de welvaart zijn voor DWARS belangrijke doelstellingen van OS. Landen als Brazilië laten zien dat lokale sociale programma's en niet de markt cruciaal zijn voor vermindering van armoede en achterstand. Het 230 afgelopen decennium zag een versnelde economische ontwikkeling van veel Afrikaanse, Zuid-Amerikaanse en Aziatische landen en veel mensen gaan er beetje bij beetje op vooruit. De baten worden echter niet gelijk verdeeld: hoewel extreme armoede (gelukkig) afneemt, leidt groei vaak toch tot groeiende ongelijkheid.⁷

⁷ http://www.unicef.org/socialpolicy/files/Global_Inequality.pdf

235 Op dit moment bezitten de rijkste 85 mensen evenveel als de armste 50% (3 miljard
mensen) van de wereldbevolking.⁸ In andere woorden, hoewel de taart groeit, wordt
hij steeds oneerlijker verdeeld. Ruim een miljard wereldburgers profiteren
vooral nog niet van economische groei, van investeringen en van handel. Vandaag
240 de dag zijn wereldwijd bijna 900 miljoen mensen ondervoed en hebben 2 miljard
mensen een tekort aan essentiële vitamines en mineralen.⁹ Ze zijn aangewezen op
steun en op sociale investeringen in onderwijs, in schoon drinkwater en in
gezondheidszorg. Want armoedebestrijding vergt investeringen die vaak niet door
de markt en het bedrijfsleven worden gedaan. Dit zal dus uit de publieke sector
moeten komen.

245 Behalve dat een eerlijk en rechtvaardig beleid voor ontwikkelingssamenwerking
dichtbij de waarden van DWARS ligt, is er nog een andere belangrijke reden om
ontwikkelingslanden te ondersteunen. Het globale Noorden heeft een ecologische
schuldenlast van het ten opzichte van het Zuiden. De grotendeels door het Noorden
250 veroorzaakte klimaatverandering treft armere landen in de wereld zwaarder dan het
ons treft. De extractie van delfstoffen voor onze industrie, ontbossing en de
ontginning van olie zijn andere factoren waarmee de ontwikkelde landen veel
invloed hebben (gehad) op het leefmilieu in ontwikkelingslanden (zie paragraaf 6).

255 Daarom streeft DWARS naar een brede duurzame ontwikkeling van de wereld en
een rechtvaardige omgang met de rijkdommen van de aarde. Groei zou niet
meer een doel op zich moeten zijn maar is alleen wenselijk wanneer het een
eerlijkere en inclusievere wereld dichterbij brengt. De negatieve effecten van groei
op ons welzijn en het milieu zouden net zo goed moeten meewegen in het bepalen
260 van onze welvaart.

- Omdat de allerarmsten beperkt profiteren van de vrije markt is steun vanuit de publieke sector (lees OS) noodzakelijk.
- Het globale Noorden heeft een ecologische schuldenlast ten opzichte van het Zuiden en is daarom moreel verplicht tot steun en striktere naleving van internationale verdragen.

270 5. NAAR EEN EERLIJKE WERELD

De rest van dit visiestuk willen we besteden om een (beperkte) schets te maken van hoe Nederland ook in de toekomst kan bijdragen aan duurzame ontwikkeling.

⁸ WORKING FOR THE FEW Political capture and economic inequality, 20 January 2014, Oxfam
<http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/bp-working-for-few-political-capture-economic-inequality-200114-summ-en.pdf>

⁹ WHO: <http://www.who.int/nutrition/topics/ida/en/>

DWARS wil niet pleiten voor een gigantische verhoging van Nederlandse economische assistentie. In plaats van een grootschalig Marshallplan op te tuigen, is
275 het realistischer de randvoorwaarden voor versnelde economische ontwikkeling te verbeteren door het eerder genoemde oneerlijke westerse beleid aan te pakken. De hulp die wel wel geven wordt moet efficiënter. In 5.2 geven we een aanzet hiervoor. Tot slot geven we in 5.3 nog enkele Dwarse inhoudelijke prioriteiten, zoals het inzetten op het bevorderen van *empowerment* van de ontwikkelingslanden. Enkel
280 een geldinjectie lijkt misschien tot snel resultaat te leiden, maar bestendigt in werkelijkheid slecht bestuur. Daarom pleit DWARS voor vergaande samenwerking met lokale partners alsmede een meer resultaatgericht beleid.

5.1 Een vrije en eerlijke markt

285 De onzichtbare hand van de vrije markt brengt iedereen tot welvaart, is het liberale idee. De neoliberale wereldorde echter heeft niet alleen velen geen welvaart gebracht, maar is ook verre van vrij. Het kolonialisme en haar erfenis van economische afhankelijkheid hebben lang een netto afdracht van de ontwikkelende naar ontwikkelde wereld in stand gehouden en zo ontplooiing van de eerste
290 bemoeilijkt, doordat ze het moest opnemen tegen een nadelig en vaak door de westerse wereld in stand gehouden status quo.

Daarom pleit DWARS voor maatregelen die de wereldhandel niet alleen vrijer, maar ook eerlijker maken. De Europese Unie schermt haar markt nu af voor
295 (landbouw)producten uit ontwikkelende landen en ontnemt hen zo een middel tot groei. Daarnaast worden maar al te vaak Europese gesubsidieerde producten tegen kunstmatig lage prijzen gedumpt. Nederland zou zich moeten inzetten voor hervorming van het Europese Landbouwbeleid: voor een echte eerlijke markt worden oneerlijke importbeperkingen opgeheven en exportsubsidies afgeschaft.
300 Tegelijkertijd behouden ontwikkelingslanden de mogelijkheid om de eigen industrie een kans te geven. Mede daarom verzet DWARS zich tegen de TTIP onderhandelingen. De realisatie van een onderling handelsverdrag tussen de EU en de VS zet de WTO, en daarmee ontwikkelingslanden, buitenspel: Door een dergelijk handelsverdrag wordt het voor ontwikkelingslanden nog moeilijker om zowel de
305 Europese als de Amerikaanse markt te bereiken.

Betekend dit dat DWARS vindt dat de markt ongereguleerd moet zijn? Moeten we dan alles toelaten tot de Europese markt? Het antwoord moge duidelijk zijn: nee. Voor echte eerlijke en vrije handel is namelijk regulering nodig. Zodat producten
310 veilig zijn voor ons consumenten hier, maar ook voor overzeese werknemers. Zodat zij een menswaardig bestaan kunnen leiden en niet, wanneer ze onze jeans maken, omkomen door slechte veiligheidsomstandigheden. Zodat de bouw van ons tuinhuis niet leidt tot illegale houtkap. Daarom pleit DWARS voor een wettelijke verankering van het begrip ketenverantwoordelijkheid: Nederlandse bedrijven zouden zich niet

315 moeten kunnen verschuilen achter lokale onderaannemers of regulering. Hierbij
moet een *living wage* het uitgangspunt zijn. Tot het zover is, geeft de Nederlandse
overheid alvast het goede voorbeeld wat betreft het eigen inkoopbeleid. Ook zullen
fair trade producten anders behandeld moeten worden dan 'reguliere' producten,
320 onder andere door deze vrij te stellen van importheffingen, zodat eerlijke handel
wordt gestimuleerd.

Cruciaal voor ontwikkeling is dat staten zelf belasting kunnen heffen. Daarom is het
pijnlijk dat westerse bedrijven vaak belasting in ontwikkelende landen ontwijken.
Ook Nederland faciliteert dit. De vele internationale belastingverdragen van
325 Nederland zorgen er helaas voor dat ontwikkelende landen jaarlijks tot wel 500
miljoen aan inkomsten mislopen. Om verder misbruik te voorkomen, moeten deze
verdragen heronderhandeld worden. Zo zien ontwikkelingslanden iets terug van de
winst die er door internationale bedrijven in hun land gemaakt wordt.¹⁰ Nogmaals,
DWARS verzet zich tegen staatssteun aan Nederlandse bedrijven, wel is het zo dat
330 *public-private partnerships* vruchtbaar kunnen zijn en aanmoediging verdienen. Het
is bemoedigend dat het bedrijfsleven haar maatschappelijke verantwoordelijkheid
steeds serieuzer lijkt te nemen.

In 2005 zijn veel schulden van ontwikkelingslanden aan de Wereldbank, IMF en
335 westerse geldschieters kwijtgescholden. Toch bemoeilijken overheidsschulden het
bestrijden van armoede. Ook vergroten schulden de afhankelijkheid van
geldschieters: de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en westerse
overheden. DWARS is voor vergaande kwijtschelding van schulden. Echter om
herhaling van zetten te voorkomen moeten overheden voldoen aan de
340 basisprincipes goed bestuur. De vrijgekomen fondsen kunnen dan worden ingezet
in de strijd tegen armoede.

- In plaats van het optuigen van een grootschalig westers Marshallplan en het
laten exploderen van de OS-budgetten, kan beter het economische systeem,
345 dat het Westen altijd bevoorreed heeft, worden hervormd.
- Bestrijding van ontwikkelingsversturende factoren als belastingontwijking, het
opheffen van importtarieven en het voorkomen van dumping zijn cruciaal.
- Ontwikkelingslanden behouden de mogelijkheid om de eigen, nieuwe
industrie te beschermen.
- 350 • TTIP zal toegang tot westerse markten voor ontwikkelende landen
bemoeilijken en is (mede) daarom onwenselijk.
- Eerlijke en vrije handel heeft regulering nodig die consument, maar ook
buitenlandse werknemers beschermt en milieurechten in de gaten houdt.

¹⁰ Francis Weyzig, (Universiteit Utrecht), [Evaluation issues in financing for development; Analysing effects of Dutch corporate tax policy on developing countries](http://sargasso.nl/ontwikkelingslanden-lopen-half-miljard-belastinginkomsten-mis/), zie ook :
<http://sargasso.nl/ontwikkelingslanden-lopen-half-miljard-belastinginkomsten-mis/>

- DWARS eist dat westerse bedrijven verantwoordelijkheid nemen voor productie over de grenzen en pleit daarom voor de wettelijke verankering van het begrip ketenverantwoordelijkheid.
- De nog bestaande buitenlandse schulden van lage- en middeninkomenslanden, worden waar mogelijk onder voorwaarden kwijtscholden.

360

5.2 Echte Partners, efficiënte hulp

Naast de noodzaak van de bovengenoemde hervormingen is DWARS, zoals eerder vermeld, overtuigd dat OS ook een bijdrage kan én moet leveren aan een meer rechtvaardige wereld. Om succesvol te zijn moet ze echter wel aan een aantal voorwaarden voldoen. DWARS onderschrijft de uitkomsten van de *Paris Declaration on Aid Effectiveness* en de *Accra Agenda for Aid*.¹¹ Beide conferenties gaan uit van begrippen als van eigenaarschap, harmonisering en capaciteitsopbouw en het belang van resultaatgericht werken en gerichte verantwoording (accountability).

DWARS is ervan overtuigd dat om OS effectief te laten zijn, een goede samenwerking tussen de OS partners van cruciaal belang is. Lokaal eigenaarschap van ontwikkelingsproblemen staat hierbij centraal, zodat een afhankelijkheidsrelatie wordt tegengegaan. Hulp moet worden afgestemd op de vraag die bestaat vanuit ontwikkelingslanden. NGO's ter plekke moeten betrokken worden bij ontwikkelingsprojecten. Op deze manier geef je mensen zelf de verantwoordelijkheid voor het slagen van projecten en zal er een duurzame ontwikkeling tot stand komen. Het is niet mogelijk om een land en een samenleving van buitenaf op te leggen zich te ontwikkelen. Door projecten te ondersteunen die door de mensen zelf worden opgezet is de kans van slagen groter.¹² Een goed voorbeeld van de combinatie eigenaarschap en samenwerking is de zogenaamde *Poverty Reduction Strategy*. Op internationaal niveau wordt sinds een aantal jaar gewerkt met een systeem om landen deelnemer te maken van de ontwikkelingsprojecten die plaatsvinden binnen hun grenzen. Het idee hierachter is dat landen hun eigen plannen voor armoedebestrijding indienen bij de Wereldbank of het IMF en hiervoor dan financiële steun ontvangen. Het is de bedoeling dat deze plannen zo veel mogelijk in overleg met de bevolking en het maatschappelijk middenveld worden opgesteld, om zo goed mogelijk de behoeften van mensen te kunnen beantwoorden.

Echt partnerschap betekent ook dat er een einde moet komen aan de eenzijdige Europese en Amerikaanse dominantie van Internationale organisaties als het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Wereldbank. Daarom worden beiden

¹¹ <http://www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm>

¹² Francine Mestrum, *Ontwikkeling en Solidariteit*, (Berchum, EPO: 2010): 137

verder gedemocratiseerd ten gunste van de positie van ontwikkelingslanden. Zo zal ontwikkelingslanden niet meer eenzijdig neo-liberaal beleid worden opgelegd.

395

Voor effectievere hulp is het noodzakelijk dat donors meer onderling samenwerken om zo procedures te versimpelen en overlap te voorkomen. Om deze reden juicht DWARS de Nederlandse beperking van partnerlanden en onderwerpen toe. Als Europese landen hun ontwikkelingsbeleid op elkaar afstemmen, kan een coherent en effectief Europees beleid tot stand komen. Nederland zou hierbij het voortouw moeten nemen.

400

Geen verrassend punt misschien, maar het is van belang dat OS zich richt op het opbouwen van capaciteit en kennis, zodat op langere termijn lokale partners het zelf kunnen. Hierbij is steeds het begrip *empowerment* van belang: ontwikkelingslanden moeten in de toekomst steeds meer in staat zijn zelf hun problemen aan te pakken. Hiervoor ligt een kans voor het Nederlandse bedrijfsleven, maar zeker ook voor Nederlandse onderwijsinstellingen. Daarom versterken Nederlandse universiteiten de banden met zusterinstellingen in de derde wereld. Daarnaast wordt studenten uit de ontwikkelende wereld de kans geboden te profiteren van ons hoger onderwijs door de mogelijkheden voor uitwisseling te vergroten en studiebeurzen te verstrekken. Met de opgedane kennis en vaardigheden kunnen zij na hun studie tot grote waarde van het moederland zijn.

405

410

415

Echter, er is mogelijk een zekere spanning tussen het ideaal van eigenaarschap en *empowerment*, en de realiteit. Daarom bepleit DWARS dat zowel de Nederlandse overheid als haar lokale ontwikkelingspartners verantwoordelijkheid afleggen voor de besteding en effectiviteit van OS gelden. In het verleden heeft de behoefte 'eigenaarschap' te bevorderen weleens geleid tot het geven van *blind cheques* aan lokale regeringen, bijvoorbeeld in de vorm van begrotingssteun. Te vaak is gebleken dat dit mismanagement en corruptie in de hand werkt. Daarom wordt zoveel mogelijk samengewerkt met het maatschappelijk middenveld en wordt het regelrecht aanvullen van overheidsbegrotingen gestopt wanneer misbruik aan de orde is. Daar waar bijvoorbeeld corruptie en slecht bestuur effectieve besteding van belastinggelden onmogelijk maken, wordt gestaakt met hulpprogramma's: een echt gelijkwaardige relatie is juist gebaat bij wederzijdse verantwoordelijkheid.

420

425

Een scherpe focus op resultaat en effectiviteit is cruciaal. Hiervoor is het van belang dat projecten van te voren concrete criteria voor succes meekrijgen en ze daarop beoordeeld worden. Niet langer kunnen slogans als 'awareness raised' volstaan als een geslaagd project. Een meer wetenschappelijke benadering is noodzakelijk. Dat projecten gegrond zijn in de lokale maatschappelijke context, is ook belangrijk omdat hoge kosten die gepaard gaan met een *top down approach* beperkt kunnen worden.

430

435

Voorbeeld van een project dat bovengenoemde principes centraal stelt is het *Give Directly Project*. Het is een privaat initiatief, opgezet door wetenschappers aan MIT, dat in Kenia direct en eenmalig financiële steun aan arme boeren verstrekt. De eerste resultaten zijn bemoedigend: de eenmalige steun (tot ongeveer 1000 dollar) helpt de boeren te investeren in hun toekomst en lijkt ook op lange termijn tot minder armoede te leiden. Door de lage transactiekosten - geld wordt via telefoon overgemaakt en er zijn verder geen hulpverleners betrokken - is de methode erg effectief. Daarnaast is het een goed voorbeeld dat echte hulp soms beter werkt dan meer marktgerichte ideeën. Het geven van microkrediet bijvoorbeeld is veel ingewikkelder: de hoge rentes leiden tot verstikkende schulden. *Give directly* daarentegen beperkt de bureaucratie tot het minimum: het geeft de boeren zelf de keus. De kracht is dat het vertrouwt op de kracht van mensen en het lijkt een perfect voorbeeld te zijn van hoe effectieve hulp en uitgaan van eigen kracht gecombineerd kunnen worden.¹³

450

- Voor DWARS staan de termen *empowerment* en eigenaarschap centraal bij ontwikkelingssamenwerking, zodat een afhankelijkheidsrelatie wordt tegengegaan.
- Een gelijkwaardige relatie betekent echter ook dat beide partijen verantwoordelijkheid nemen voor goede besteding van de beschikbare hulp gelden.
- Om OS effectief te laten zijn, is een goede samenwerking met lokale NGO's en het maatschappelijk middenveld van groot belang.
- Het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank worden verder gedemocratiseerd ten gunste van de positie van ontwikkelingslanden.
- Internationale instanties als IMF, Wereldbank en WTO leggen ontwikkelingslanden geen eenzijdig neoliberaal beleid op.
- De Nederlandse regering zet zich in voor vergaande Europese samenwerking wat betreft OS.
- Nederlandse Universiteiten versterken hun banden met zusterinstellingen in de derde wereld om kennis- en capaciteitsoverdracht te bevorderen.
- Daarom wordt ook studie-uitwisseling vergemakkelijkt en worden studiebeurzen gefinancierd.
- Directe begrotingssteun wordt alleen toegepast als goed bestuur effectieve besteding mogelijk maakt.
- Projecten met hoge transactiekosten (bijvoorbeeld microkrediet) zullen niet in staat zijn echte vooruitgang te brengen en worden daarom niet gefinancierd.

470

¹³ voor meer zie: <http://www.givedirectly.org/>, voor jaarrapport zie: <http://www.givedirectly.org/pdf/GiveDirectly2013AnnualReport.pdf>

- Laagdrempelige en resultaatgerichte innovatie zoals het *Give Directly* project wordt aangemoedigd.

475

6. DWARSE PRIORITEITEN

Deze laatste paragraaf gaat in op de inhoudelijke prioriteiten voor de toekomst.

480

Deze staan vanzelfsprekend niet in steen gebeiteld, want juist de lokale behoefte moet centraal staan. Toch willen we wel een aanzet geven: DWARS wil dat OS zich inzet voor de allerarmsten, voor duurzaamheid, gender-gelijkheid en voor democratie en mensenrechten.

485

Inzetten op de allerarmsten: Zoals beschreven in paragraaf 3 zet de Nederlandse regering in op de uitbanning van extreme armoede in één generatie en op het realiseren van duurzame en inclusieve groei. Wij kunnen ons daarin vinden, maar willen verder gaan dan ambtenarentaal: OS moet in eerste plaats tot doel hebben de allerarmsten te helpen. Dit omdat juist extreme armoede en ongelijkheid verdere ontwikkeling verhinderen. Zoals we aangeven (zie paragraaf 4) zijn honger en ondervoeding nog steeds een groot probleem dat mensen in hun ontwikkeling verhindert. DWARS kan niet accepteren dat deze mensen worden overgelaten aan de grillen van de vrije markt, zij verdienen een steuntje in de rug van het hierboven geschetste, vernieuwde OS-beleid.

490

495

Duurzaamheid: Ontwikkelingssamenwerking is een manier om derdewereldlanden te helpen met het herstel en de bescherming van het leefmilieu. De grotendeels door het Noorden veroorzaakte klimaatverandering treft armere landen in de wereld zwaar. Dit komt deels door de geografische locatie, waar droogte, overstromingen en zware tropische stormen vaker plaatsvinden. Daarnaast hebben deze landen minder middelen beschikbaar om preventiemaatregelen te nemen en schade te herstellen. Daarom pleit DWARS naast een drastische beperking van de uitstoot door ontwikkelde landen voor klimaatcompensatie, ook door middel van internationale verdragen. Daarnaast kan juist Nederland, met haar lange geschiedenis van de strijd tegen het water, helpen de gevolgen van opwarming voor ontwikkelingslanden op te vangen.

500

505

We erkennen dat het Noorden niet kan eisen dat de snel ontwikkelende landen in het Zuiden hun vooruitgang beperken om de aarde te sparen. Opkomende landen hebben echter de kans zich te ontwikkelen zonder vervuilende sectoren. Moderne technologie kan hen helpen de vervuilende fases die wij in onze ontwikkeling meemaakten, over te slaan. Op veel plekken in de derde wereld is nog geen centraal energienetwerk en is het goed mogelijk om decentraal duurzame energie

510

515 op te wekken. Dit maakt een dure investering in een centraal (vervuilender) elektriciteitsnetwerk overbodig.

Gender: Dwars is ervan overtuigd dat gelijke kansen voor iedereen cruciaal zijn voor echte ontwikkeling van de maatschappij. Daarom is het essentieel voor vrouwenrechten op te komen en voor gelijkheid te strijden. Ongelijke
520 machtsverhoudingen zijn een van de grootste belemmeringen voor structurele armoedebestrijding. Geen samenleving heeft de luxe het enorme potentieel van meer dan de helft van de bevolking onbenut te laten. Vrouwen werken in ontwikkelingslanden volop, maar zij worden niet betrokken bij besluitvormingsprocessen, en zij hebben minder toegang tot onderwijs dan mannen.
525 Ook hebben vrouwen niet altijd zeggenschap over hun eigen lichaam en levenskeuzes. Het aanpakken van deze problemen op politiek, sociaal en economisch gebied zou vooral van onderop moeten komen, maar stimulering hiervan is cruciaal. Organisaties die vrouwen een stem geven, zodat ze in groepsverband voor hun rechten, behoeften en wensen op kunnen komen, moeten
530 gestimuleerd worden.

Mensenrechten en Democratie: Ieder mens, Amerikaan of Afghaan, man of vrouw, homo of hetero, is geboren met een aantal onvervreemdbare rechten. Mensenrechten gelden voor iedereen. Als land dat prat gaat op haar status als
535 gastheer van het Strafhof en het Vredespaleis moet Nederland zich altijd en overall inzetten voor naleving van mensenrechten. Dit doen wij niet vanuit een misplaatst gevoel van westerse arrogantie, we beseffen ons namelijk terdege dat ook de westerse wereld ook nog mankementen heeft op dit vlak. Maar wij zijn ervan overtuigd dat inclusieve ontwikkeling hand in hand gaat met de naleving van deze
540 rechten.

De eerbiediging van mensenrechten is gebaat bij sterke democratische structuren. Het is echter ook duidelijk dat het van buiten opleggen van democratie geen zin heeft. Nederland kan echter wel democratische bewegingen ondersteunen en
545 partnerregeringen aanspreken bij ondemocratisch handelen. Democratie is niet slechts de organisatie van verkiezingen. Voor een stabiel democratisch bestel zijn een sterke rechtstaat en een bloeiend maatschappelijke middenveld met een onafhankelijke pers absoluut noodzakelijk. Daarom verdient ook het lokale maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden onze ondersteuning.

550 De Nederlandse regering moet haar partners blijven aanspreken op de noodzaak de mensenrechten en de democratie te respecteren. Dat dit soms tot lastige spagaten kan leiden bewijst de recente episode rond de anti-homowet in Oeganda. Ondanks alle internationale steun voor de ontwikkeling van de Oegandese democratie, nam het Oegandese parlement wetgeving aan die de doodstraf aan

homoseksuelen oplegde.¹⁴ DWARS accepteert dat ontwikkelende landen eigen keuzes maken maar als basisrechten geschonden worden is niks doen geen optie. Belangrijker dan symbolische strafmaatregelen is voor DWARS dat juist eerst de dialoog tot verbetering wordt aangegaan, pas als deze geen resultaat hebben gehad is hardere actie op zijn plaats.

- Nederland reserveert budget zodat compensatie van de gevolgen van onze vervuiling in het Zuiden kan plaatsvinden (d.m.v. klimaat-, biodiversiteit- en ontbossingsverdragen). Deze compensatiegelden komen bovenop het OS budget.
- OS kan helpen opkomende landen te helpen om op hetzelfde welvaartsniveau te komen zonder dat ze hierbij vervuilende sectoren hoeven op te bouwen.
- Duurzame groei kan bijvoorbeeld worden aanmoedigt door technologische innovatie in de energiesector. Door duurzame, lokale energieopwekking met zonnepanelen of windmolens te stimuleren is een (kostbaar) centraal netwerk niet nodig.
- Organisaties die vrouwen een stem geven verdienen onze steun.
- Gelijkwaardige deelname van vrouwen aan het maatschappelijk leven over heel de wereld is noodzakelijk.
- Voor DWARS zijn mensenrechten universeel en dient de Nederlandse OS hun naleving te bevorderen.
- Het kan niet zo zijn dat Nederlandse overheidsgelden mensenrechtenschendingen ondersteunen, wel is het belangrijk om altijd in dialoog te blijven.
- Het buitenlandse beleid dient het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden te ondersteunen.
- Nederland stelt democratische ontwikkeling centraal in haar benadering van partnerlanden.

¹⁴ In reactie hierop stopte Nederland terecht haar steun aan de opbouw van het rechtssysteem, omdat anders Nederlandse gelden bij zouden dragen aan de vervolging van homo's. Toch werden de banden niet verbroken: hulp op andere terreinen werd niet stopgezet. Uiteindelijk werd de wet, die inmiddels uitging van levenslang verworpen door het Constitutioneel hof.